

Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку освітньої сфери України та країн ЄС

*Прокопенко Ольга Володимирівна¹, Ілляшенко Наталія Сергіївна²,
Штика Юрій Михайлович³, Казаков Василь Васильович⁴,
Хоменко Євген Віталійович⁵*

Опубліковано	Секція	УДК
27.01.2023	Економіка	37.014

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8311589>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У сучасному глобалістичному світі соціально-економічний розвиток є ключовим фактором активного становлення та удосконалення освітньої сфери. Мета дослідження – аналіз основних стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку системи освіти в Україні та країнах ЄС, огляд основних механізмів їх імплементації. Відповідно, робота сформована на комбінації теоретичних методів наукового пізнання: дедукції, контент-аналізу. У результатах визначено, що соціально-економічний розвиток освіти відображає взаємозв'язок між освітнім сектором і соціальним, економічним та культурним розвитком людства. З цієї причини, соціально-економічний розвиток освіти – це комплексний процес, що охоплює різноманітні аспекти соціального та економічного росту, які пов'язані з освітньою сферою. Важливим стратегічним напрямом соціально-економічного розвитку освіти є формування високого рівня людського, соціального та культурного капіталів. Ці показники виступають важливими ідентифікаторами сучасного громадянського суспільства та є пріоритетними напрямками розвитку сучасних демократичних країн. Важливим показником також є розвиток людських ресурсів, оскільки високоякісна освіта призводить до підготовки висококваліфікованих фахівців, що позитивно впливає на продуктивність економічної сфери. Забезпечення рівних можливостей теж є важливим аспектом подальшого розвитку освіти. Вона повинна бути доступною для всіх громадян, незалежно від їхнього

¹ доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна, 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87, <https://orcid.org/0000-0003-1362-478X>

² доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна, 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87, <https://orcid.org/0000-0002-1426-1215>

³ кандидат педагогічних наук, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна, 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87, <https://orcid.org/0000-0002-6187-2860>

⁴ аспірант кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна, 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87, <https://orcid.org/0000-0002-4568-3939>

⁵ аспірант кафедри бізнес-економіки та адміністрування, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна, 40002, Сумська обл., м. Суми, вул. Роменська, 87, <https://orcid.org/0000-0002-3257-7811>

походження, статусу чи статі. У висновках наголошено, що освіта має формувати навички, які відповідають вимогам сучасного суспільства та ринку праці. Це може бути розвиток критичного мислення, комунікативних навичок, цифрової грамотності тощо. Важливим пріоритетом української системи освіти повинен стати розвиток наукових досліджень, нових технологій та інновацій, що підтримуватиме конкурентоспроможність національної економіки. Відтак, важлива освітня стратегія, яка об'єднує країни ЄС та Україну, полягає у забезпеченні рівних можливостей для всіх, незалежно від їхнього статусу. Це передбачає також і розвиток освітніх інноваційних середовищ.

Ключові слова: соціально-економічні аспекти розвитку освіти, пріоритетні напрями, стратегії, Україна, ЄС.

Strategic directions of socio-economic development of the educational sphere of Ukraine and EU countries

Annotation. In the modern world, socio-economic development is a key factor in the improvement of the educational sphere. The purpose of the research is to analyze the main strategic directions of the socio-economic development of the education system in Ukraine and EU countries. Accordingly, the work is based on a combination of theoretical methods of scientific knowledge: deduction, content analysis. The results determined that the socio-economic development of education reflects the relationship between the educational sector and the social, economic and cultural development of humanity. The socio-economic development of education is a complex process that covers various aspects of social and economic growth that are related to the educational sphere. An important strategic direction of the socio-economic development of education is the formation of a high level of human, social and cultural capital. These indicators are important identifiers of modern civil society and are the priority areas of development of modern democratic countries. The development of human resources is also an important indicator, since high-quality education leads to the training of highly qualified specialists, which positively affects the productivity of the economic sphere. Ensuring equal opportunities is also an important aspect of the further development of education. The conclusions emphasize that education should form skills that meet the requirements of modern society and the labor market. It can be the development of critical thinking, communication skills, digital literacy, etc. Also, an important priority of the Ukrainian education system should be the development of scientific research, new technologies and innovations, which will support the competitiveness of the national economy. Therefore, an important educational strategy that unites EU countries and Ukraine is to ensure equal opportunities for everyone, regardless of their status. This also involves the development of innovative educational environments.

Keywords: socio-economic aspects of education development, priority directions, strategies, Ukraine, EU.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічний розвиток освітньої галузі завжди перебував у центрі уваги як національних, так і міжнародних інституцій, що формували відповідні стратегії, спрямовуючи їх на підвищення якості життя суспільства та забезпечення його сталого розвитку. Освіта на сучасному етапі соціальної еволюції є важливим фактором, який визначає можливості та потенціал країни, її мешканців і громадян, утворюючи підстави для інноваційності та конкурентоспроможності її господарства. За сучасних умов глобалізації й швидкого

технологічного прогресу важливим стало поглиблення співпраці між країнами з метою налагодити обмін передовими практиками, ідеями та стратегіями в освітній галузі.

Україна сьогодні не входить до Європейського Союзу (далі – ЄС), проте, як і чимало інших європейських держав, визнає важливість вдосконалення своєї освітньої системи як основи розвитку суспільства. Інтеграція в європейський освітній простір, орієнтація на високі стандарти якості та відповідність вимогам сучасного ринку праці є актуальними завданнями, які потребують системного підходу та стратегічного планування для наступного вирішення і розвитку.

Основне спрямування дослідження полягає у розгляді стратегічних напрямків розвитку освітньої сфери України та країн ЄС. Це охоплює широкий спектр питань, починаючи від адаптації освітніх програм до сучасних викликів, закінчуючи ініціативами у сфері наукових досліджень та обміну досвідом.

У цьому контексті, вивчення стратегічних напрямків розвитку освітньої сфери в Україні та країнах ЄС стає надзвичайно важливим завданням. Воно відкриває можливості для обміну досвідом, взаємного навчання та спільної реалізації проектів, спрямованих на підвищення якості освіти, розвиток людського капіталу та забезпечення сталого розвитку національних економік у дусі тих трансформацій, які постали перед людством внаслідок глибокої інтеграції цифровізації до усіх виявів життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що вказана проблематика була предметом для зацікавлення багатьох дослідників. Зокрема, В. Аброськін приділив увагу ефективному використанню інструментів під час формування та реалізації державної політики у сфері вищої освіти, які можуть сприяти створенню сприятливих умов для відновлення освітнього потенціалу нашої країни [1]. У зв'язку з цим, підсумував він, особливо акцентується на важливості усвідомлення ролі та значущості державної політики у сфері вищої освіти в рамках загальної національної освітньої стратегії, а також на необхідності визначення основних напрямків її модернізації для досягнення відповідності до визнаних європейських стандартів у цій галузі.

Дослідники Т. Білоус-Осінь та О. Панфілов проаналізували проблеми функціонування адміністративно-правового забезпечення дистанційного навчання у сфері вищої освіти на основі законодавчих документів і відомих практик, які використовувалися в українських реаліях [2]. А. Дурдас висвітлив досвід Франції у налагодженні ефективної освітньої політики [3]. Особливо дослідник наголосив на потребі налагодження співпраці між роботодавцями та навчальними закладами – хоча його дослідження орієнтоване насамперед на вищу освіту, вказаний висновок цілком ефективний також для дослідження на інших рівнях. Р. Кубанов звернувся до схожої проблеми, порівнявши підходи європейських та українських науковців стосовно погляду на забезпечення якості вищої освіти [4]. Його висновки не втратили своєї актуальності, оскільки європейська інтеграція України поставила чимало вимог до організації контролю над якістю навчання дійсними також в українських реаліях.

Засвоєння можливостей і векторів розвитку української системи освіти, окремі елементи формування стратегічних напрямків соціально-економічного розвитку освіти в Україні простежено у роботах Н. Ногаса [5] та Н. Ігнатенко [6]. Актуальними є висновки Я. Тицької, яка розглянула юридичні аспекти державної політики у сфері освіти, враховуючи концепції та оновлені положення законодавства та стратегічних документів [7]. Дослідниця визначила сутність терміну «державна політика в сфері освіти» та виокремила особливості, характерні для державної політики в цій галузі, проаналізувала періодизацію розвитку такої політики в країні від моменту оголошення незалежності України.

Важливими також є напрацювання іноземних дослідників. Наприклад, Р. Андерсоне простежив інноваційні аспекти розвитку освітніх процесів в Латвії [8]. Його результати важливі щодо можливостей застосування в українських реаліях, оскільки Латвія теж є пострадянською країною, й елементи трансформацій, які використані у межах її національної системи освіти, є актуальними і для України. З. Пупп та Б. Філеп актуалізували значення глобальних змін освітніх парадигм для трансформації національних освітніх систем та їх соціоекономічного розвитку [9]. А. Зімні та Р. Юрчак простежили соціоекономічний розвиток вищої освіти у Польщі на основі дослідження перетворень місцевої системи навчання [10]. Колектив дослідників під керівництвом Н. Гаврілюти визначив важливість чинника всесвітньої пандемії на нинішні парадигми цифровізації освіти [11]. Проблематику впливу COVID-19 на розвиток освітньої галузі вивчав К. Раджаб [12].

Окремо варто звернути увагу на роботи В. Антонюка [13], І. Бургун [14], О. Комарової [15] та авторського колективу, який очолював І. Сафонов [16], чий дослідження присвячені аналізу глобальних проблем підготовки та організації системи навчання в Україні та країнах ЄС. Водночас низка аспектів усе ще мало досліджені. Серед них, зокрема, виокремлення певних ключових напрямків розвитку освіти, які стануть важливими для України та держав-учасниць ЄС найближчим часом.

Відповідно, *метою даної статті* є дослідження стратегічних напрямків соціально-економічного розвитку освітньої галузі України та держав-учасниць ЄС.

Завдання статті:

1. Дослідити взаємозв'язок освіти та соціально-економічних процесів.
2. Охарактеризувати роль соціального, людського, культурного капіталів для розвитку освіти.
3. Визначити пріоритетні напрямки розвитку соціально-економічного розвитку освіти.

Матеріали та методи. Дослідження вказаної проблематики передбачає застосування різноманітних теоретичних методів. Системний метод дав змогу розглянути освітню сферу як складну систему, вивчати взаємозв'язки між її компонентами та визначати ключові фактори, що впливають на її розвиток. Метод дедукції застосовано для докладного розгляду текстового матеріалу (наукових статей, статистичних показників тощо) з метою виявлення ключових понять, ідеологічних настанов і способів представлення теми у суспільстві. Для дослідження наукової літератури застосовано також метод контент-аналізу, який забезпечив можливості всебічного та неупередженого висвітлення думок науковців, простеження існуючої дискусії щодо ефективності тих чи інших підходів.

Тож, використання комбінації цих теоретичних методів дозволить отримати глибоке та всебічне розуміння стратегічних напрямків розвитку освітньої сфери в Україні та країнах ЄС. Водночас важливо звернути увагу на послідовність виконання дослідницьких процедур та застосування відповідної методологічної основи.

На першому етапі було проведено аналіз наукової літератури та доступних джерел із вказаної проблематики. Насамперед здійснено огляд наукових досліджень, статей, звітів і законодавчих актів, що стосуються освітньої політики в Україні та країнах ЄС. Цей етап допомагає зрозуміти ключові тенденції, проблеми та досягнення в обох регіонах.

Наступний етап із використанням методу аналізу передбачив розгляд основних аспектів, які впливають на соціально-економічний розвиток освітньої сфери, такі як фінансування, інфраструктура, доступність освіти тощо.

Третій етап присвячений порівнянню освітніх стратегій та політик, які застосовуються в Україні та країнах ЄС. Для цього використовуються кілька підходів:

порівняльний аналіз освітніх програм, структури системи освіти, фінансування, роль держави та приватного сектору тощо.

Четвертий етап із використанням методу порівняння передбачив формування відповідних висновків. Завдяки цьому теоретичне вивчення матеріалів отримало завершений вигляд і сприяло формуванню логічних висновків.

Реалізація вказаних аспектів дозволить здійснити комплексний аналіз, виявити потенціал для удосконалення освітньої системи та розробити ефективні стратегічні напрямки розвитку для України, враховуючи передовий досвід країн ЄС.

Результати

Соціально-економічний розвиток та освіта є взаємопов'язаними та взаємозалежними процесами, які впливають один на одного. Зокрема, освіта є ключовим чинником, який значною мірою визначає соціально-економічний розвиток суспільства, а суспільні та економічні трансформації зі свого боку можуть детермінувати можливості та якість освіти. Враховуючи це, охарактеризуємо цей взаємозв'язок детальніше (табл. 1).

Таблиця 1

Взаємовплив освіти та соціально-економічних процесів

Освіта як фактор соціоекономічного розвитку

Людський капітал

Освічена працездатна робоча сила вважається основою ефективності та інноваційності економіки. Люди з вищою якістю освіти здатні до більш продуктивної роботи, розв'язання складніших завдань та внеску у розвиток нових технологій [13, с. 115].

Інновації та технологічний розвиток

Освічені люди схильні до інновацій і наукових досліджень. Вони можуть створювати нові технології, покращувати існуючі та сприяти загальному розвитку технологічного сектору, що сприяє економічному зростанню.

Підвищення якості праці

Освічені працівники часто виявляють більшу гнучкість, креативність й уміння вирішувати проблеми, що сприяє покращенню продуктивності та якості праці.

Соціально-економічний розвиток як фактор освіти

Доступ до освіти

Високий рівень соціально-економічного розвитку може забезпечити кращий доступ до якісної освіти, включно з високоосвіченим персоналом, сучасними навчальними матеріалами та інфраструктурою.

Фінансові ресурси

Економічний розвиток забезпечує більше фінансових ресурсів для інвестування в

Наукові дослідження

систему освіти: будівництво нових шкіл, покращення матеріально-технічної бази, забезпечення вчителів та студентів сучасним обладнанням тощо [19, с. 35].

Високорозвинена економіка сприяє більшим інвестиціям у наукові дослідження, що стимулює розвиток науково-дослідницької бази університетів та інших навчальних закладів.

Різноманітність освітніх можливостей

Розвинута економіка дозволяє створити більше різних видів освітніх інституцій, забезпечуючи більший вибір освітніх програм та спеціалізацій для здобувачів знань [8, с. 215].

Джерело: складено авторами статті.

Соціально-економічний розвиток та освіта взаємодіють, утворюючи позитивний зв'язок, який сприяє створенню стійкого та інноваційного суспільства. З цієї причини вважаємо, що прогресивний та інноваційний розвиток неможливий без становлення його ключової рушійної сили – високорозвиненого та гармонійного індивіда, який володіє високим рівнем особистого (людського), культурного та соціального капіталу [17, с. 23–24]. Вказані категорії широко використовуються в теоретичній думці сучасної економічної науки. Відтак, розвиток цих капіталів є важливою складовою стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку освітньої сфери України та країн ЄС.

Соціокультурні цінності та норми поведінки становлять основу культурного капіталу особистості, а освіта виступає як сфера, де формуються його складові елементи та закладаються мотиваційні чинники економічної поведінки суб'єктів. Ці суб'єкти згодом виконуватимуть роль регуляторів своєї економічної діяльності. Для досягнення стійкого розвитку надзвичайно важливим є розуміння «правил гри», на яких ґрунтується економічний і соціальний порядок у суспільстві, а також визнання їх законними. Окрім культурного капіталу, велике значення для розвитку освіти має також і соціальний капітал. Розвинений соціальний капітал характеризує громадянське суспільство, оскільки саме для розвиненого громадянського суспільства характерний його приріст, яким визначається міра взаємодовіри, здатність співпрацювати разом за принципами справедливості та рівності. Отже, соціальний капітал є своєрідним моральним ресурсом, міра якого при застосуванні не зменшується, а зростає.

Освіта займає особливе місце в структурі суспільної організації, а її роль як фактора економічного зростання та прогресивного соціально-економічного розвитку надає цьому соціальному явищу статус ключового детермінанта модернізації суспільства. Це вимагає посиленої уваги до параметрів, які забезпечують його ефективне функціонування. Важливим показником, у зв'язку із цим, є індекс людського розвитку, досліджуючи який можна окреслити інші перспективні напрямки суспільно-економічного розвитку системи освіти [18]. Вказаний показник – інтегральний та визначається щорічно з метою реалізації порівнянь та вимірів рівня тривалості життя, освіченості та ВВП як ключових характеристик людського розвитку країн. Під час визначення індексу враховуються такі показники, як очікувана тривалість життя, грамотність та освіченість населення країни, рівень життя, що визначається через величину валового національного доходу на душу населення. У цій структурі перші

місця займають такі європейські країни, як Швейцарія, Норвегія та Ісландія. Найбільший показник валового національного доходу на душу населення має Ліхтенштейн (146 830 дол. США). У середньому Німеччина володіє найбільшою кількістю років навчання – 14,1. У цьому рейтингу Україна займає 77 позицію (табл. 2).

Таблиця 2

Індекс людського розвитку

№	Країна	ІЛР	Очікувана кількість життя	Кількість років навчання	Валовий національний дохід на душу населення
	Назва	Показник	Показник	Показник	Показник
		2021	2021	2021	2021
1	Швейцарія	0,962	84,0	13,9	66 933
2	Норвегія	0,961	83,2	13,0	64 660
3	Ісландія	0,959	82,7	13,8	55 782
6	Данія	0,948	81,4	13,0	60 365
7	Швеція	0,947	83,0	12,6	54 489
8	Ірландія	0,945	82,0	11,6	76 169
9	Німеччина	0,942	80,6	14,1	54 534
10	Нідерланди	0,941	81,7	12,6	55 979
11	Фінляндія	0,940	82,0	12,9	49 452
13	Бельгія	0,937	81,9	12,4	52 293
16	Ліхтенштейн	0,935	83,3	12,5	146 830
17	Люксембург	0,930	82,6	13,0	84 649
25	Австрія	0,916	81,6	12,3	53 619
27	Іспанія	0,905	83,0	10,6	38 354
28	Франція	0,903	82,5	11,6	45 937
29	Кіпр	0,896	81,2	12,4	38 188
30	Італія	0,895	82,9	10,7	42 840
31	Естонія	0,890	77,1	13,5	38 048
32	Чехія	0,889	77,7	12,9	38 745
33	Греція	0,887	80,1	11,4	29 002
34	Польща	0,876	76,5	13,2	33 034
68	Болгарія	0,795	71,8	11,4	23 079
74	Боснія та Герцеговина	0,780	75,3	10,5	15 242
77	Україна	0,773	71,6	11,1	13 256

Джерело: складено на основі Індексу людського розвитку [18].

Враховуючи отримані показники Індексу людського розвитку для країн Європи, можна визначити певні напрямки суспільно-економічного розвитку освіти як для України, так і для країн Європи. Для України важливо покращити якість освіти. З огляду на недостатньо високі показники Індексу людського розвитку, актуально вдосконалити якість освіти. Постійне оновлення навчальних програм, підвищення кваліфікації вчителів та впровадження сучасних методик можуть сприяти покращенню результатів навчання. У той же час важливим напрямом є розвиток професійної освіти. Потрібно передбачити більше можливостей для здобуття технічних і практичних навичок, що відповідають вимогам сучасного, передусім цифрового, ринку праці. Це може сприяти підвищенню зайнятості та покращенню економічного становища населення в цілому.

Для країн Європи важливим є збалансований розвиток. Країни ЄС, які вже мають високий рівень розвитку, можуть акцентувати увагу на підтримці рівномірного доступу до якісної освіти для всіх верств населення, у тому числі і для віддалених регіонів. Середні показники тривалості навчання у вищих навчальних закладах можуть бути покращені шляхом удосконалення університетських програм та підтримки наукових досліджень [14]. Водночас високі показники Індексу людського розвитку в деяких країнах свідчать про значну інвестиційну підтримку наукових досліджень. Цей підхід може стати прикладом для інших країн і сприяти створенню інновацій та нових технологій. Зауважимо, що загалом Європейський Союз відзначається високим рівнем інвестиційної підтримки наукових досліджень і розвитку (НДР) у країнах-членах. Ця підтримка має велике значення для розвитку освіти та сприяє суспільно-економічному прогресу регіону [10, с. 403].

Основні аспекти інвестиційної підтримки наукових досліджень в країнах ЄС включають такі аспекти:

Фінансування досліджень. Держави та Європейська комісія надають фінансову підтримку науковим проектам через різні програми, зокрема «Горизонт 2020». Це допомагає залучати грошові кошти для проведення досліджень в різних галузях, включно з наукою, технологіями та інноваціями.

Створення наукових інфраструктур. Інвестиції спрямовуються на розвиток науково-дослідницьких центрів, лабораторій, технологічних платформ та інших інфраструктурних об'єктів. Це створює сприятливі умови для проведення якісних досліджень та співпраці між науковцями.

Сприяння інноваційним рішенням. Інвестиції в НДР допомагають впроваджувати нові технології та інновації в різні сфери, що підвищує ефективність та конкурентоспроможність економіки.

Залучення талановитої молоді. Інвестування дає змогу залучати вчених, дослідників, фахівців з усього світу. Це сприяє обміну досвідом, розвитку міжнародних дослідницьких спільнот і зміцненню статусу європейської науки.

З цієї причини очевидно є важливість інвестиційної підтримки наукових досліджень для соціально-економічного розвитку освіти (рис. 1).

Вказані на рисунку аспекти підтверджують, що інвестиційна підтримка наукових досліджень є ключовим фактором для створення стійкої, інноваційної та високоякісної освітньої системи, що впливає на соціоекономічний розвиток країн ЄС. Водночас наголосимо на тому, що, враховуючи індекси людського розвитку та вказаних країн ЄС, уряди кожної країни реалізують свої конкретні стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку освіти, сформовані на основі розвитку внутрішніх потреб і законодавчих особливостей.

З огляду на активні цифровізаційні трансформації важливим напрямом соціально-економічного розвитку освітньої сфери України та країн ЄС є розвиток людських ресурсів у сфері освіти, що включає комплекс заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, упровадження програм професійного розвитку, розвиток системи оцінювання та підтримки педагогічних працівників [17, с. 24]. Це становить важливий напрямок суспільно-економічного розвитку освіти, оскільки якісні та досвідчені педагоги є ключовим ресурсом для досягнення високих стандартів навчання та виховання. Важливим аспектом в окресленому напрямі є підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Цей аспект передбачає надання педагогам можливості навчання новим методикам, підходам і технологіям, які сприяють ефективному навчанню та розвитку здобувачів освіти. Педагоги повинні вдосконалювати свої знання та навички відповідно до сучасних вимог освітнього середовища. Розвиток програм професійного становлення – окремий важливий пріоритет у цьому напрямі. Він

передбачає інноваційну розробку та впровадження спеціальних програм, які сприяють педагогічному самовдосконаленню [8, с. 215].

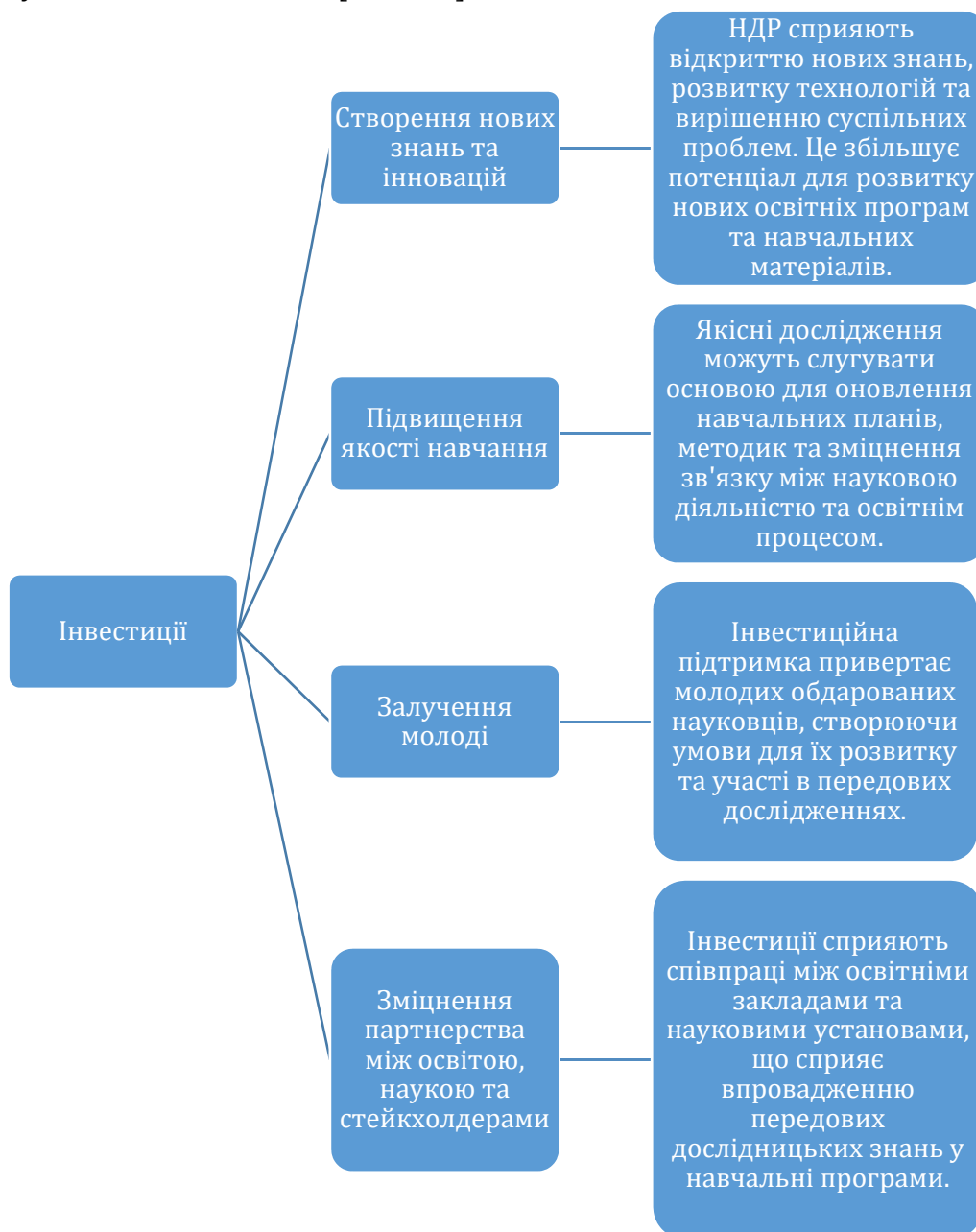

Рис. 1. Важливість інвестиційної підтримки науково-дослідного потенціалу країни

Джерело: складено авторами статті.

Такі програми можуть включати майстер-класи, семінари, тренінги, онлайн-курси та інші форми навчання для викладачів із різних предметних галузей та рівнів. Іншим важливим пріоритетом може бути розвиток системи оцінювання та підтримки педагогічних працівників. Він передбачає створення механізмів, які дозволяють оцінювати професійну діяльність педагогів, визначати їхні сильні сторони та потреби в підвищенні кваліфікації. Важливо також забезпечити належну підтримку викладачів, надавати їм можливості для професійного зростання та розвитку кар'єри. Отож, розвиток людських ресурсів в освітній сфері має велике значення для соціоекономічного розвитку, оскільки від якості педагогічних кадрів залежить ефективність навчання, якість знань та виховання молодого покоління [3, с. 135].

Інвестування в професійний розвиток викладачів сприяє підвищенню якості освіти, підготовці висококваліфікованих фахівців для ринку праці та зміцненню інноваційного потенціалу країн ЄС.

Важливим завданням на шляху соціально-економічного розвитку освітньої сфери є її модернізація, яка може реалізовуватися через впровадження інновацій, визначених державною стратегією модернізації. Зокрема, важливими умовами для цього є підтримка освітніх закладів з метою забезпечення більшої ефективності нововведень та заходи для зниження ризиків і негативних наслідків, якщо новації складно здійснити. На першому етапі розвитку системи освіти необхідно створити умови для її подальшого розвитку. В цьому контексті запропонована загальна концептуальна схема, яка включає кілька завдань, що впливають з концепції розвитку та принципів організаційно-економічного механізму розвитку національної освітньої системи:

1. Розробка політики та стратегії розвитку освіти.
2. Формування освітніх кластерів – горизонтально організованих територіальних структур, спроможних інтегрувати ресурси та знання для стратегічного розвитку освіти.
3. Створення ресурсного потенціалу для розвитку освіти.
4. Стимулювання інноваційного середовища.
5. Інституалізація та впровадження нововведень [19, с. 35–37].

Такий підхід сприяє модернізації освітньої системи, підвищенню її якості та адаптації до вимог сучасного суспільства.

Зауважимо, що в країнах Європейського Союзу соціально-економічний розвиток освіти спрямований на підвищення якості навчання, розвиток інноваційних підходів і забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. У цій системі важливо забезпечити якісні освітні послуги. Йдеться про розвиток стандартів якості та механізмів оцінювання навчання та досягнень здобувачів. Важливим аспектом є також підтримка педагогічних кадрів, їхньої професійної підготовки та розвитку. Водночас стратегічним пріоритетом освітньої сфери ЄС є запровадження інновацій у навчання, які передбачають впровадження сучасних педагогічних методик, активного навчання та технологій, розвиток цифрової освіти й використання ІКТ у навчальному процесі [3, с. 135; 8, с. 215]. Сучасні дослідники наголошують на тому, що під час формування стратегічних програм розвитку освіти варто враховувати потреби актуальних навичок на сучасному ринку праці та розвитку навичок, необхідних для кар'єрного зростання. Тому варто впроваджувати програми навчання, які мають бути спрямовані на розвиток м'яких навичок (комунікація, співпраця, креативність тощо) та цифрову компетентність [14]. При цьому варто враховувати підтримку навчання дорослих осіб для підвищення їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, забезпечення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від статусу, статі, етнічного чи соціального походження, розвиток інклюзивної освіти для осіб із особливими потребами. Ці стратегічні напрямки спрямовані на підвищення ефективності освітньої системи, підготовку конкурентоспроможних фахівців та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Висновки

Отже, соціально-економічний розвиток освіти є ключовим фактором для досягнення сталого розвитку країн. Як в Україні, так і в країнах Європейського Союзу (ЄС), існують схожі стратегічні напрямки, спрямовані на досягнення високої якості освіти, розвитку інноваційності навчальних процесів та забезпечення рівних можливостей для всіх. Однак ці напрямки варто реалізовувати відповідно до специфічних потреб кожної країни ЄС, враховуючи її економічні та демографічні можливості. Україна прагне підвищити якість освіти шляхом модернізації навчальних

програм та підходів до навчання, а також розвитком професійної підготовки педагогічних кадрів. Спрямованість на розвиток технічної та професійної освіти відображає потреби сучасного ринку праці та підвищення конкурентоспроможності. Підтримка наукових досліджень сприяє створенню інноваційних рішень та технологій, які можуть підтримати розвиток економіки. Це важливий напрям, який активно використовується в країнах ЄС.

Водночас визначено, що в країнах ЄС стратегічні напрямки також спрямовані на забезпечення якості навчання крізь призму розвитку стандартів та оцінювання, інтеграцію інноваційних методик навчання та цифрових технологій. Розвиток ключових навичок та навчання впродовж життя допомагає громадянам пристосовуватися до змін у сучасному світі та ринку праці. Спільна мета країн ЄС та України полягає в забезпеченні рівних можливостей для всіх, незалежно від їхнього статусу, забезпечуючи інклюзивну освіту та розвиток інноваційних середовищ. При цьому доведено, що важливим стратегічним напрямом, який варто розвивати у глобальному рівні, є розвиток людського, соціального та культурного капіталів. Безпосередньо розвинені соціальний та людський капітал визначають сучасне громадянське суспільство, адже саме для нього характерний приріст, яким визначається рівень взаємодовіри, здатність кооперуватися разом за принципами справедливості та рівності.

Загалом, як в Україні, так і країнах ЄС стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку акцентуються на інноваційності та рівних можливостях у сфері освіти як ключових компонентах соціально-економічного розвитку. Однак ця наукова проблема потребує подальших досліджень з огляду на їх важливість для підтримання конкурентоспроможності освіти на міжнародному рівні та підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Аброськін В. В. Концептуальні засади державної політики у сфері вищої освіти в Україні: адміністративно-правовий аспект. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2 (89). С. 94–103. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1036345.pdf> (дата звернення: 25.11.2022).
2. Білоус-Осінь Т. І., Панфілов О. Є. Адміністративно-правове забезпечення дистанційного навчання у сфері вищої освіти. *Juris Europensis Scientia*. 2020. № 4. С. 112–116. URL: <https://doi.org/10.32837/chern.v0i4.139> (дата звернення: 25.11.2022).
3. Дурдас А. Вища освіта Франції в контексті сучасних євроінтеграційних процесів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2017. № 1–2 (5051). С. 132–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NPO_2017_1-2_24 (дата звернення: 25.11.2022).
4. Кубанов Р. А. Якість вищої освіти: порівняльний аналіз поглядів зарубіжних і вітчизняних науковців. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2014. № 6 (20). С. 27–32. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2014/2014_6/4.pdf (дата звернення: 25.11.2022).
5. Ногас Н. І. Державна політика у галузі освіти України: сутність та зміст. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 1 (21). С. 87–95. URL: <https://doi.org/10.35774/app2020.01.087> (дата звернення: 25.11.2022).
6. Ігнатенко Н. Державна освітня політика України щодо забезпечення якості освіти: зміст та основні напрями. *Партнерство взаємодії як фактор підвищення якості освіти* : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару (м. Тернопіль, 18 лютого 2020 р.). Тернопіль : ТНПУ, 2020. С. 23–26. URL:

- http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/16121/1/7_IHNATENKO%20NATALIYa.pdf (дата звернення: 25.11.2022).
7. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 2. С. 55–60. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2018/14.pdf (дата звернення: 25.11.2022).
 8. Andersone R. Innovations in the improved curriculum content of the competence approach: A case study in Latvia. *Rural Environment. Education. Personality (REEP)*. 2020. Vol. 13. P. 213–218. URL: <https://doi.org/10.22616/reep.2020.025> (дата звернення: 25.11.2022).
 9. Pupp Z., Filep B. The impact of global socio-economic changes on the regional role of universities. *Economic Annals-XXI*. 2021. Vol. 190, No. 5–6 (2). P. 33–47. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.v190-04> (дата звернення: 25.11.2022).
 10. Zimny A., Jurczak R. Higher education in the European, All-polish and Supraregional strategies of socio-economic development. *SJ-economics scientific journal*. 2017. Vol. 24, No. 1. P. 389–405. URL: <https://doi.org/10.58246/sjeconomics.v24i1.248> (дата звернення: 25.11.2022).
 11. Gavriluță N., Grecu S.-P., Chiriac H. C. Sustainability and employability in the time of COVID-19. Youth, education and entrepreneurship in EU countries. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, No. 3. Article 1589. URL: <https://doi.org/10.3390/su14031589> (дата звернення: 25.11.2022).
 12. Rajab K. D. The effectiveness and potential of e-learning in war zones: An empirical comparison of face-to-face and online education in Saudi Arabia. *IEEE Access*. 2018. Vol. 6. P. 6783–6794. URL: <https://doi.org/10.1109/access.2018.2800164> (дата звернення: 25.11.2022).
 13. Антонюк В. П. Стратегія розвитку вищої освіти України в контексті вимог до людського капіталу та євроінтеграційних процесів. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 1 (40). С. 113–119. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/180112> (дата звернення: 25.11.2022).
 14. Бургун І. В. Підготовка компетентного випускника як реалізація гуманістичної місії середньої освіти. *Народна освіта*. 2014. № 3 (24). URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2589 (дата звернення: 25.11.2022).
 15. Комарова О. Пріоритети напрями державної освітньої політики. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 107–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2015_1_14 (дата звернення: 25.11.2022).
 16. Safonov Y., Usyk V., Vazhenkov I. Digital transformations of education policy. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8, No. 2. P. 127–136. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-2-127-136> (дата звернення: 25.11.2022).
 17. Матюк Т. Освіта як чинник економічного розвитку суспільства: кількісний та якісний вимір. *Економічний вісник*. 2013. № 4. С. 22–28. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2013/4/EV20134_022-028.pdf (дата звернення: 25.11.2022).
 18. Human Development Index (HDI). URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> (дата звернення: 25.11.2022).
 19. Шестаковська Т. Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти. *Науковий вісник Полісся*. 2015. № 1 (1). С. 34–41. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/47466> (дата звернення: 25.11.2022).